

लांब उत्तरे प्रश्न

9. स्पष्टपणे निरर्थक असलेले करार (कलम 26 ते कलम 30) – स्पष्टीकरण, तरतुदी आणि संबंधित केस कायदे

भारतीय करार कायदा, 1872 मधील कलम 26 ते 30, स्पष्टपणे अवैध आणि त्यामुळे कायद्याच्या न्यायालयात लागू न होणारे करार सूचीबद्ध करतात. हे करार एकतर सार्वजनिक धोरण, कायद्याचे उल्लंघन करतात किंवा अंतर्भूतपणे बेकायदेशीर असलेल्या अटींचा समावेश करतात.

9.1 कलम 26: विवाह प्रतिबंधातील करार

- "अल्पवयीन व्यक्ती व्यतिरिक्त इतर कोणत्याही व्यक्तीच्या विवाहाच्या प्रतिबंधातील प्रत्येक करार रद्दबातल आहे."
- स्पष्टीकरण: एखाद्या व्यक्तीला लग्न करण्यास मनाई करणारा करार सार्वजनिक धोरणाच्या विरुद्ध आहे आणि तो रद्दबातल आहे. कायदा ओळखतो की विवाह हा वैयक्तिक निर्णय आहे आणि कराराद्वारे प्रतिबंधित केला जाऊ शकत नाही.

केस कायदा: भरत सिंग विरुद्ध नवी दिल्ली क्षयरोग केंद्राचे व्यवस्थापन (2002)

या प्रकरणात, न्यायालयाने असे मानले की विवाह प्रतिबंधातील कोणताही करार अवैध आहे कारण तो वैयक्तिक अधिकारांचे उल्लंघन करतो.

- उदाहरण: दोन लोकांमधील एक करार जो एक विशिष्ट अट पूर्ण होईपर्यंत त्यांना त्यांच्या पसंतीच्या कोणाशीही लग्न करण्यापासून प्रतिबंधित करतो.

9.2 कलम 27: व्यापाराच्या प्रतिबंधातील करार

- तरतूद: "कोणत्याही व्यक्तीला कायदेशीर व्यापार, व्यवसाय किंवा व्यवसायात गुंतण्यापासून प्रतिबंधित करणारा प्रत्येक करार निरर्थक आहे."
- स्पष्टीकरण: कायदेशीर व्यवसाय किंवा व्यवसायात गुंतण्याची व्यक्तीची क्षमता प्रतिबंधित करणारा करार रद्दबातल ठरतो कारण तो वैयक्तिक स्वातंत्र्य आणि आर्थिक क्रियाकलापांना बाधा आणतो. तथापि, जर प्रतिबंध वाजवी असेल आणि निरपेक्ष नसेल तर अपवाद अस्तित्वात आहेत.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

केस कायदा: निरंजन शंकर गोलिकरी वि. द सेंच्युरी स्पिनिंग अँड मॅन्युफॅक्चरिंग कंपनी लिमिटेड (1967)

या प्रकरणात, सुप्रीम कोर्टाने असे मानले की व्यापाराच्या प्रतिबंधातील करार रद्दबातल आहे जोपर्यंत तो व्याप्ती आणि कालावधीत वाजवी नसेल, उदाहरणार्थ, गैर-स्पर्धी करार.

- उदाहरण: एखाद्या व्यक्तीला एखाद्या विशिष्ट क्षेत्रात कधीही व्यवसाय सुरू करण्यापासून प्रतिबंधित करणारा करार रद्दबातल आहे, परंतु नियोक्ता सोडल्यानंतर मर्यादित काळासाठी गैर-स्पर्धात्मक कलम लागू करण्यायोग्य असू शकते.

9.3 कलम 28: कायदेशीर कार्यवाहीच्या प्रतिबंधातील करार

- तरतूद: "कोणत्याही व्यक्तीला कायद्याच्या न्यायालयात कायदेशीर कार्यवाही दाखल करण्यापासून प्रतिबंधित करणारा प्रत्येक करार रद्दबातल आहे."
- स्पष्टीकरण: कायदेशीर कार्यवाही किंवा न्यायालयात प्रवेश रोखण्याचा प्रयत्न करणारे करार सार्वजनिक धोरणाच्या विरोधात आहेत आणि त्यामुळे ते रद्दबातल ठरतात. हा नियम प्रत्येक व्यक्तीला उपायासाठी न्यायव्यवस्थेकडे जाण्याचा अधिकार आहे या कल्पनेवर आधारित आहे.

केस कायदा: टाटा मोटर्स लि. वि. मे. ईशान्य वाहतूक (2016)

या प्रकरणात, न्यायालयाने यावर जोर दिला की कलम 28 अन्वये एखाद्या व्यक्तीला न्यायालयीन दिलासा मिळण्यास प्रतिबंध करणारा कोणताही करार रद्दबातल ठरतो.

- उदाहरण: एक करार कलम जे पक्षांना लवादाकडे सादर करण्यास भाग पाडते आणि न्यायालयाकडे जाण्याचा त्यांचा अधिकार सोडून देते जर ते कायदेशीर कार्यवाही पूर्णपणे प्रतिबंधित करते तर ते रद्द होईल.

9.4 कलम 29: अनिश्चिततेसाठी करार रद्द

- तरतूद - करार, ज्याचा अर्थ निश्चित नाही किंवा निश्चित करण्यास सक्षम नाही, ते रद्दबातल आहेत.
- स्पष्टीकरण: एखाद्या व्यक्तीला त्यांच्या कायदेशीर अधिकारांचा वापर करण्यापासून रोखणारे करार निरर्थक आहेत कारण ते न्यायाच्या मूलभूत तत्त्वांच्या विरोधात जातात.

केस कायदा: महाराष्ट्र राज्य वि. द बॉम्बे कंपनी लिमिटेड (1965)

या प्रकरणात, न्यायालयाने असे मानले की एखाद्या व्यक्तीचे कायदेशीर अधिकार काढून टाकण्याचा किंवा मर्यादित करण्याचा प्रयत्न करणारा कोणताही करार लागू करण्यायोग्य नाही.

चित्रे:

- (a) A B ला “शंभर टन तेल” विकण्यास सहमत आहे. तेल कोणत्या प्रकारचे होते हे दर्शविण्यासारखे काहीही नाही. करार अनिश्चिततेसाठी रद्दबातल आहे.
- (b) A वाणिज्य लेख म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या निर्दिष्ट वर्णनाचे शंभर टन तेल B ला विकण्यास सहमत आहे. करार रद्द करण्यासाठी येथे कोणतीही अनिश्चितता नाही.
- (c) A, जो फक्त नारळ-तेलाचा व्यापारी आहे, B ला “शंभर टन तेल” विकण्यास सहमत आहे. A च्या व्यापाराचे स्वरूप शब्दांच्या अर्थाचे संकेत देते आणि A ने शंभर टन नारळ-तेलाच्या विक्रीसाठी करार केला आहे .
- रामनगर येथील धान्य कोठारातील सर्व धान्य” B ला विकण्यास सहमत आहे . करार रद्द करण्यासाठी येथे कोणतीही अनिश्चितता नाही.
- (e) A, B ला “C द्वारे निश्चित केलेल्या किमतीत एक हजार मण तांदूळ” विकण्यास सहमत आहे. किंमत निश्चित करण्यात सक्षम असल्याने, करार रद्द करण्यासाठी येथे कोणतीही अनिश्चितता नाही.
- (f) A B ला “माझा पांढरा घोडा रुपये पाचशे किंवा एक हजार रुपयांना” विकण्यास सहमत आहे. दोनपैकी कोणता भाव द्यायचा हे दाखवण्यासारखे काही नाही. करार निरर्थक आहे.

9.5 कलम 30: दाम रद्द करून करार

- तरतुदी: "लॉटरीशी संबंधित सर्व करार निरर्थक आहेत."
- स्पष्टीकरण: वाजवी पद्धतीने केलेले करार निरर्थक आहेत; आणि कोणत्याही पैजेवर जिंकल्याचा आरोप असलेल्या कोणत्याही गोष्टीची वसुली करण्यासाठी किंवा कोणत्याही खेळाच्या किंवा इतर अनिश्चित घटनेच्या निकालाचे पालन करण्याची जबाबदारी कोणत्याही व्यक्तीकडे सोपवण्याकरता कोणताही दावा केला जाणार नाही.

केस लॉ: एजी लॅंग अँड कंपनी वि. द किंग (1908)

या प्रकरणात, न्यायालयाने असे मानले की लॉटरी किंवा जुगाराचा समावेश असलेला कोणताही करार कलम 30 अंतर्गत रद्दबातल आहे.

- उदाहरण: सट्टेबाजी किंवा जुगाराशी संबंधित कोणताही करार ज्याचा निकाल संधीवर आधारित असेल तो या तरतुदीनुसार रद्दबातल ठरेल.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

- शर्यतीसाठी काही बक्षिसांच्या बाजूने अपवाद.— हा विभाग बेकायदेशीरपणे सबस्क्रिप्शन किंवा योगदान, किंवा सदस्यता घेण्याचा किंवा योगदान देण्याचा करार, कोणत्याही प्लेट, बक्षिस किंवा **रकमेच्या** रकमेसाठी किंवा त्यामध्ये प्रवेश केल्याचे मानले जाणार नाही, **कोणत्याही घोड्यांच्या शर्यतीतील विजेत्या किंवा विजेत्यांना बक्षिस देण्यासाठी पाचशे रुपये किंवा त्याहून अधिक मूल्य किंवा रक्कम.**

10. आकस्मिक करार - स्पष्टीकरण, तरतुदी आणि वेजरिंग करारातील फरक

आकस्मिक करार हा असा असतो जेथे कराराची कामगिरी किंवा अंमलबजावणी एखाद्या विशिष्ट घटनेच्या घटना किंवा गैर-घटनेवर अवलंबून असते. असे करार भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 31 अंतर्गत नियंत्रित केले जातात.

10.1 आकस्मिक करार (कलम 31)

- तरतूद: "एखादी घटना, अशा कराराची संपादिक, घडते किंवा होत नसल्यास, काहीतरी करण्याचा किंवा न करण्याचा करार हा एक आकस्मिक करार आहे."
- स्पष्टीकरण: आकस्मिक करार भविष्यातील घटना घडणे किंवा न घडणे यावर अवलंबून असते. घटना घडल्यास, कराराची अंमलबजावणी केली जाईल; अन्यथा, त्याची अंमलबजावणी करता येणार नाही.
 - सामना जिंकल्यास काही रक्कम अदा करण्याचा करार हा एक आकस्मिक करार आहे. संघ जिंकला तर पैसे दिले जातात; जर ते हरले तर, करार पूर्ण करणे आवश्यक नाही.

केस कायदा: के.के. वर्मा वि. युनियन ऑफ इंडिया (1954)

या प्रकरणात, न्यायालयाने एका आकस्मिक कराराचे वर्णन केले आहे जे केवळ विशिष्ट घटना घडते तेव्हाच अंमलबजावणी करण्यायोग्य बनते.

- उदाहरण: एखाद्या व्यक्तीचा व्यवसाय विशिष्ट तपासणीत टिकून राहिल्यास ₹10,000 देण्याचे करार तपासणीच्या परिणामांवर अवलंबून असतात.

10.2 आकस्मिक कराराची वैशिष्ट्ये:

1. सशर्त कामगिरी: कामगिरी भविष्यातील अनिश्चित घटनेच्या घटनेवर अवलंबून असते.
2. संभाव्य परंतु अनिश्चित घटना: घटना अनिश्चित आहे परंतु घडू शकते किंवा होणार नाही.

© रेस्पेअर अकादमी - कॉन्ट्रॅक्ट कायदा - 1
शेवटच्या मिनिटातील पुनरावृत्ती नोट्स

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

3. भूतकाळातील घडामोडींचा प्रभाव नसलेला कार्यप्रदर्शन: इव्हेंट भविष्यातील असणे आवश्यक आहे आणि कामगिरी करण्याच्या क्षमतेवर परिणाम करणे आवश्यक आहे.

10.3 आकस्मिक करार आणि सट्टा करार मधील फरक

एक सट्टेबाजी करार हा एक करार असतो ज्यामध्ये दोन पक्ष सहमत असतात की एखादी विशिष्ट घटना घडेल किंवा होणार नाही आणि परिणामावर अवलंबून पैसे किंवा पैशाची किंमत दिली जाते. आकस्मिक कराराच्या विपरीत, जो कायदेशीररित्या अंमलात आणण्यायोग्य आहे, एक सट्टेबाजी करार निरर्थक आहे.

1. उद्देश:

- आकस्मिक करार: एक वैध करार करण्यासाठी जो भविष्यातील घटनेवर अवलंबून असेल.
- जुगार करार: प्राथमिक उद्दिष्ट जुगार आहे, आणि करार पूर्णपणे अनुमान आणि जोखमीवर आधारित आहे.

2. कायदेशीरपणा:

- आकस्मिक करार: घटना घडल्यास अंमलबजावणी करण्यायोग्य.
- वेजिंग करार: भारतीय करार कायद्याच्या कलम 30 अंतर्गत रद्द.

3. अंमलबजावणीक्षमता:

- आकस्मिक करार: घटना घडल्यानंतर त्याची अंमलबजावणी करण्यायोग्य आहे.
- सट्टेबाजीचा करार: तो भारतीय कायदानुसार लागू करता येणार नाही.
- आकस्मिक कराराचे उदाहरण: कंपनीने एका वर्षाच्या आत विशिष्ट लक्ष्य गाठल्यास कर्मचाऱ्याला बोनस देण्याचा करार हा लक्ष्य पूर्ण झाल्याच्या घटनेवर अवलंबून असतो.
- सट्टेबाजी कराराचे उदाहरण: क्रिकेट सामन्याच्या निकालावर दोन व्यक्तींमधील पैज, जिथे विजेत्याच्या आधारे पैसे दिले जातात, हा सट्टा करार असतो आणि तो रद्द असतो.

केस कायदे: सत्यव्रत घोष विरुद्ध मुगनीराम बांगूर आणि कंपनी (1954)

या प्रकरणात, सर्वोच्च न्यायालयाने असे मानले की मालमत्तेच्या विक्रीचा करार हा भविष्यातील घटना घडण्यावर अवलंबून आहे, तो एक वैध करार आहे.

केस कायदा: के.के. वर्मा वि. युनियन ऑफ इंडिया (1954)

या प्रकरणात, न्यायालयाने असे मानले की सट्टेबाजीचे करार निरर्थक आहेत कारण त्यात अनिश्चित घटनांवर सट्टेबाजीचा समावेश आहे. आकस्मिक करार आणि जुगार करार यांच्यातील फरक हे कराराच्या कार्यक्षमतेवर परिणाम करू शकणाऱ्या अनिश्चित घटनेवर आधारित आहे की नाही यावरही कोर्टाने जोर दिला.

निष्कर्ष

- आकस्मिक करार हे भविष्यातील अनिश्चित घटनांवर अवलंबून असतात आणि घटना घडल्यास अंमलबजावणी करण्यायोग्य असतात. दुसरीकडे, सट्टेबाजीचे करार भारतीय कायदांतर्गत त्यांच्या सट्टा स्वरूपामुळे निरर्थक आहेत.

11. कराराची कामगिरी: वेळ, ठिकाण, मोड

कराराची कामगिरी समाविष्ट असलेल्या पक्षांद्वारे कराराच्या दायित्वांची पूर्तता दर्शवते. भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत, कार्यप्रदर्शन करारामध्ये निर्दिष्ट केलेल्या अटीनुसार होणे आवश्यक आहे.

11.1 कामगिरीची वेळ (विभाग 46-50)

- भारतीय करार कायद्याच्या कलम 46 नुसार कार्यप्रदर्शन करारामध्ये नमूद केलेल्या वेळेत होणे आवश्यक आहे. वेळ निर्दिष्ट न केल्यास, कार्यप्रदर्शन वाजवी वेळेत होणे आवश्यक आहे. कार्यप्रदर्शनासाठी वेळेची आवश्यकता महत्त्वाची आहे कारण, उशीर झाल्यास, तो कराराचा भंग होऊ शकतो.
- कलम 47 मध्ये पुढे अशी तरतूद आहे की जर वेळ आवश्यक असेल, तर करार निर्दिष्ट वेळेत पूर्ण करणे आवश्यक आहे. नसल्यास, उशिरा कामगिरी स्वीकारणे हे वचन देणाऱ्यावर अवलंबून आहे.

11.2 कामगिरीचे ठिकाण (विभाग 48)

- कलम 48 निर्दिष्ट करते की करारामध्ये कोणतेही स्थान निर्दिष्ट केलेले नसल्यास, कार्यप्रदर्शन कराराच्या वेळी प्रॉमिसरच्या निवासस्थानी होणे आवश्यक आहे. वस्तूच्या विक्रीशी संबंधित कराराच्या बाबतीत, कार्यप्रदर्शनाचे स्थान सामान्यतः वस्तूचे स्थान असते.
- उदाहरणार्थ, वस्तू वितरीत करण्याच्या करारामध्ये, वितरण बिंदू निर्दिष्ट न केल्यास, कार्यप्रदर्शनाचे ठिकाण विक्रेत्याचे परिसर असेल.

11.3 कार्यप्रदर्शन मोड (विभाग 50)

- कलम 50 मध्ये असे स्पष्ट केले आहे की करारामध्ये निर्दिष्ट केलेल्या अटीनुसार कार्यप्रदर्शन केले जाणे आवश्यक आहे, प्रत्यक्ष कामगिरीद्वारे किंवा प्रतिनिधींद्वारे.
- मोडमध्ये एजंटद्वारे वैयक्तिक कार्यप्रदर्शन किंवा कार्यप्रदर्शन समाविष्ट असू शकते. उदाहरणार्थ, एखाद्या व्यक्तीशी सल्लामसलत सेवा प्रदान करण्यासाठी करार केला असल्यास, अन्यथा सहमती नसल्यास त्यांनी वैयक्तिकरित्या त्या सेवा प्रदान केल्या पाहिजेत.

केस कायदे केके वर्मा वि. युनियन ऑफ इंडिया (1954)

या प्रकरणात, न्यायालयाने असे मानले की करारामध्ये वेळ हे स्पष्टपणे नमूद केले असल्यास, आणि वेळेवर कार्य न केल्यास कराराचा भंग होऊ शकतो.

केस लॉ: युनियन ऑफ इंडिया वि. ए.एल. रालिया राम (1963)

या प्रकरणात, न्यायालयाने यावर जोर दिला की जेव्हा कामगिरीसाठी कोणतीही वेळ निश्चित केली जात नाही, तेव्हा वाजवी वेळेचा विचार केला पाहिजे.

12. अर्ध करार (विभाग 68-72)

अर्ध करार म्हणजे कायद्याद्वारे तयार केलेल्या दायित्वाचा संदर्भ आहे जेथे पक्षांमध्ये कोणताही औपचारिक करार अस्तित्वात नाही. समानतेच्या तत्त्वावर आधारित अन्यायकारक समृद्धी रोखण्यासाठी कायदा एक करार लादतो.

12.1 भारतीय करार कायदांतर्गत तरतुदी

- कलम 68: "करार करण्यास असमर्थ असलेल्या व्यक्तीला पुरवलेल्या आवश्यक गोष्टींसाठी दावा." जर एखादी व्यक्ती करार करू शकत नसलेल्या एखाद्या व्यक्तीला आवश्यक वस्तू पुरवत असेल (जसे की अल्पवयीन), तर ते त्या व्यक्तीच्या मालमत्तेतून प्रतिपूर्तीचा दावा करू शकतात.
- कलम 69: "गैर-उपयोगी कृत्यांसाठी प्रतिपूर्ती." जर एखादी व्यक्ती, पैसे देण्याच्या हेतूशिवाय, इतर कोणाच्या फायद्यासाठी सेवा पुरवत असेल, तर ते आवश्यक असल्यास ते प्रतिपूर्तीचा दावा करू शकतात.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

- कलम 70: "अनावश्यक कृत्यांमधून लाभ घेणाऱ्या व्यक्तीचे दायित्व." जर एखाद्या व्यक्तीला औपचारिक कराराशिवाय दुस-याकडून काहीतरी प्राप्त झाले तर, कोणताही स्पष्ट करार नसला तरीही त्यांना फायद्याची भरपाई करणे आवश्यक आहे.
- कलम 71: "ज्या व्यक्तीला पैसे दिले जातात किंवा वस्तू वितरित केल्या जातात त्या व्यक्तीचे कर्तव्य." जर एखाद्या व्यक्तीने चुकून पैसे दिले किंवा दुसऱ्याला वस्तू वितरित केल्या, तर त्यांनी ते परत केले पाहिजे किंवा व्यवहाराचा हेतू नसल्यास नुकसान भरपाई दिली पाहिजे.
- कलम 72: "कायद्याच्या चुकीची जबाबदारी." एखाद्या व्यक्तीने चुकून पेमेंट केले किंवा कायद्याचा गैरसमज झाल्यामुळे वस्तू वितरित केल्या, तरीही पैसे किंवा वस्तू परत मिळवण्याचा अधिकार आहे, जोपर्यंत पेमेंट ऐच्छिक नसेल.

12.2 अर्ध कराराची वैशिष्ट्ये

- हे इक्विटीवर आधारित आहे आणि एका पक्षाला दुसऱ्याच्या खर्चावर अन्यायकारकरित्या समृद्ध होण्यापासून रोखण्यासाठी कायद्याद्वारे लादण्यात आले आहे.
- हे अशा परिस्थितीत उद्भवते जेथे करार स्पष्ट नसतो, परंतु कायदा निष्पक्षतेसाठी तयार होण्याची आवश्यकता पाहतो.

केस लॉ: मोझेस वि. मॅकफेरलान (1760)

या इंग्रजी प्रकरणाने अर्ध कराराचा पाया घातला. अर्ध करारांमध्ये अन्यायकारक समृद्धीचे तत्त्व स्थापित केले गेले.

केस कायदा: रघुनंदन वि. भगवती (1971)

या प्रकरणात, भारतीय न्यायालयाने अर्ध कराराची तत्त्वे लागू केली आणि पक्षांमध्ये कोणताही औपचारिक करार नसतानाही चुकून दिलेले पैसे परत करण्याचे आदेश दिले.

12.4 अर्ध करारांची उदाहरणे

1. अल्पवयीन व्यक्तीला आवश्यक वस्तूंचा पुरवठा: अल्पवयीन व्यक्तीच्या जगण्यासाठी आवश्यक असलेल्या वस्तू (जसे की अन्न, कपडे इ.) पुरवल्या गेल्या असल्यास, पुरवठादार कलम 68 अंतर्गत अल्पवयीन व्यक्तीच्या मालमत्तेकडून नुकसानभरपाई मागू शकतो.
2. कलम 72 अंतर्गत अर्ध करार म्हणून B कडून पेमेंट वसूल करू शकतो .

© रेस्पेअर अकादमी - कॉन्ट्रॅक्ट कायदा - 1
शेवटच्या मिनिटातील पुनरावृत्ती नोट्स

13. मानक फॉर्म करार, ई-करार

13.1 मानक फॉर्म करार (SFA)

स्टँडर्ड फॉर्म अग्रीमेंट (SFA) हा एक पूर्व-मसुदा करार आहे जेथे अटी एका पक्षाद्वारे सेट केल्या जातात आणि दुसऱ्या पक्षाकडे वाटाघाटी करण्याची क्षमता नसते. हे सामान्यतः ग्राहक करारांमध्ये वापरले जातात, जसे की विमा पॉलिसी, सेवा करार आणि ऑनलाइन सदस्यता.

• मुख्य वैशिष्ट्ये:

- ते घ्या किंवा सोडा : कराराची ऑफर देणाऱ्या पक्षाकडे सर्व सौदेबाजीची शक्ती आहे.
- वाटाघाटी न करता येण्याजोग्या अटी: अटींवर बोलणी करण्यायोग्य नसतात आणि स्वीकारणाऱ्या पक्षाकडे सामान्यतः आहे तसा करार स्वीकारण्याशिवाय पर्याय नसतो.
- अंमलबजावणीक्षमता: हे करार लागू करण्यायोग्य आहेत जर ते कोणत्याही कायद्याचे उल्लंघन करत नाहीत आणि सद्भावनेने केले जातात. तथापि, ते अन्यायकारक किंवा अविवेकी नसावेत आणि करार एकतर्फी किंवा जाचक असल्याचे आढळल्यास न्यायालय हस्तक्षेप करू शकते.

केस कायदा: लालमन शुक्ल विरुद्ध गौरी दत्त (1913)

हे प्रकरण मानक स्वरूपाच्या करारांच्या अंमलबजावणीशी आणि वाटाघाटी न केलेल्या अटींबाबत न्यायालयाच्या दृष्टिकोनाशी संबंधित आहे.

13.2 ई-करार (इलेक्ट्रॉनिक करार)

ई-करार हा इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांद्वारे तयार केलेला करार आहे, जसे की ईमेल, ऑनलाइन फॉर्म किंवा इतर डिजिटल पद्धतींद्वारे. भारतीय करार कायदा, 1872, इलेक्ट्रॉनिक संप्रेषणाद्वारे तयार केलेल्या करारांना सामावून घेण्यासाठी सुधारणा करण्यात आली आणि माहिती तंत्रज्ञान कायदा, 2000 इलेक्ट्रॉनिक करारांसाठी कायदेशीर चौकट प्रदान करतो.

• ई-करारासाठी मुख्य आवश्यकता:

1. ऑफर: एक पक्ष इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांद्वारे ऑफर करतो, जसे की ईमेल किंवा वेबसाइट.
2. स्वीकृती: दुसरा पक्ष ऑफर इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने स्वीकारतो, उदा. वेबसाइटवरील "मी सहमत आहे" बटणावर क्लिक करून.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

3. विचार: मूल्याची देवाणघेवाण (पैसे, वस्तू, सेवा) करारामध्ये समाविष्ट करणे आवश्यक आहे.
 4. कायदेशीर संबंध निर्माण करण्याचा हेतू: पक्षांनी कराराद्वारे कायदेशीररित्या बांधील असण्याचा हेतू असणे आवश्यक आहे.
- कायदेशीर मान्यता:
माहिती तंत्रज्ञान कायदा, 2000 च्या कलम 10A अंतर्गत, इलेक्ट्रॉनिक करार वैध मानले जातात, जर ऑफर आणि स्वीकृतीचा संवाद इलेक्ट्रॉनिक रेकॉर्डद्वारे पूर्ण झाला असेल.

केस कायदा: ट्रिमेक्स इंटरनॅशनल एफझेडई लिमिटेड वि. वेदांत अल्युमिनियम लिमिटेड (२०१०)

या प्रकरणात इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांद्वारे तयार केलेल्या करारांच्या अंमलबजावणीचा समावेश होता आणि कराराचे सर्व घटक उपस्थित असल्याच्या कारणास्तव, भारतीय कायदानुसार ई-करार वैध आहेत याची पुष्टी केली.

13.3 ई-करारांचे फायदे आणि तोटे

- फायदे:
 - सुविधा: ई-करार कुठूनही आणि कधीही अंमलात आणता येतात.
 - किफायतशीर: ई-करारांमुळे प्रशासकीय खर्च आणि कागदपत्रे कमी होतात.
 - गती: पारंपारिक करारांच्या तुलनेत व्यवहार अधिक वेगाने पूर्ण केले जाऊ शकतात.
- तोटे:
 - सुरक्षा जोखीम: ई-करार हे हॅकिंगसारख्या सायबर धोक्यांना असुरक्षित असतात.
 - वाटाघाटीचा अभाव: मानक स्वरूपाच्या करारांप्रमाणे, ई-करारांमध्ये वाटाघाटीसाठी मर्यादित जागा आहे.
 - अधिकार क्षेत्र समस्या: क्रॉस-बॉर्डर ई-करारांमध्ये अधिकार क्षेत्र आणि अंमलबजावणीशी संबंधित गुंतागुंत असू शकते.

विशिष्ट मदत कायदा

तात्पर्य उपाय

ताबा देणारे उपाय असे आहेत जे मालमत्तेच्या ताब्याचे संरक्षण करण्यासाठी किंवा ताब्यात घेण्याच्या अधिकाराचे रक्षण करण्यासाठी दिले जातात जेव्हा ताब्यात असलेल्या व्यक्तीला अन्यायकारकपणे बेदखल केले जाते किंवा विल्हेवाट लावण्याची धमकी दिली जाते.

1. ताबा पुनर्संचयित करणे (कलम 5 आणि कलम 6)

- विशिष्ट मदत कायद्याचे कलम 5 अशा व्यक्तीला दिलासा देते ज्यांच्या संमतीशिवाय स्थावर मालमत्तेची विल्हेवाट लावली गेली आहे. विल्हेवाट कायदेशीर अधिकाराशिवाय किंवा योग्य कायदेशीर प्रक्रियेचे पालन न करता असणे आवश्यक आहे. बेदखल केलेली व्यक्ती न्यायालयांमार्फत ताबा परत मिळवून देण्याची मागणी करू शकते.
- कलम 6 विशेषतः स्थावर मालमत्तेची चुकीच्या पद्धतीने विल्हेवाट लावते. त्यात असे नमूद केले आहे की जर एखाद्या व्यक्तीच्या संमतीशिवाय स्थावर मालमत्तेची विल्हेवाट लावली गेली असेल, तर त्या व्यक्तीला मालमत्तेचे शीर्षक आहे की नाही याची पर्वा न करता ताबा परत मिळवण्यासाठी अर्ज करण्याचा अधिकार आहे.

उदाहरण:

जर एखाद्या भाडेकरूला योग्य कायदेशीर प्रक्रियेचे पालन न करता घरमालकाने चुकीच्या पद्धतीने बेदखल केले असेल, तर भाडेकरू कलम 6 अंतर्गत मालमत्तेचा ताबा मिळवण्यासाठी अर्ज करू शकतो, जरी घरमालकाकडे अधिक चांगले कायदेशीर शीर्षक असले तरीही.

कलम 6 अंतर्गत मालकी उपायांसाठी मुख्य मुद्दे:

- अर्जाची टाइमलाइन: अर्ज विल्हेवाट लावण्याच्या तारखेपासून सहा महिन्यांच्या आत दाखल करणे आवश्यक आहे.
- शीर्षक चौकशी नाही: न्यायालय बेदखल केलेल्या व्यक्तीच्या शीर्षकाची चौकशी करत नाही. विल्हेवाट चुकीची होती का, या एकमेव प्रश्नाचे उत्तर न्यायालयाने देणे आवश्यक आहे.
- डिफेन्सेस उपलब्ध: हक्कदाराची विल्हेवाट लावणाऱ्या व्यक्तीच्या योग्य कृतीमुळे (उदा., कायदेशीर निष्कासन प्रक्रियांचे पालन करून) विल्हेवाट लावणे चुकीचे मानले जाणार नाही.

केस कायदा: के.के. वर्मा वि. युनियन ऑफ इंडिया (1954)

या प्रकरणात, सर्वोच्च न्यायालयाने असे नमूद केले की विशिष्ट मदत कायद्याच्या कलम 6 मुळे ज्या प्रकरणांमध्ये शीर्षकाशी संबंधित विवाद आहे अशा प्रकरणांमध्येही ताबा परत मिळू शकतो. कारवाई केवळ दावेदाराच्या चुकीच्या विल्हेवाटीवर केंद्रित आहे.

करारांची विशिष्ट कामगिरी

विशिष्ट कार्यप्रदर्शन हा एक उपाय आहे जिथे न्यायालय कराराचा भंग करणाऱ्या पक्षाला केवळ नुकसान भरपाई देण्याऐवजी सहमतीनुसार त्यांची जबाबदारी पार पाडण्यास भाग पाडते. हा एक न्याय्य उपाय आहे जो विशिष्ट परिस्थितींमध्ये उपलब्ध आहे जेथे आर्थिक नुकसानीद्वारे कराराची पुरेशी भरपाई केली जाऊ शकत नाही.

1. विशिष्ट कामगिरी म्हणजे काय?

विशिष्ट कामगिरी म्हणजे पक्षांनी मान्य केल्याप्रमाणे कराराची कामगिरी. हा उपाय जेव्हा जखमी पक्षाला पूर्ण करण्यासाठी आर्थिक नुकसान अपुरा असेल किंवा जेव्हा करार अनन्य वस्तूंच्या विक्रीसाठी असेल किंवा एखाद्या विशिष्ट कृतीसाठी किंवा नुकसानीद्वारे बदलले जाऊ शकत नाही अशा वचनासाठी असेल तेव्हा हा उपाय शोधला जाऊ शकतो.

2. विशिष्ट मदत कायदांतर्गत संबंधित तरतुदी

- विशिष्ट मदत कायदा, 1963 च्या कलम 10 मध्ये विशिष्ट कार्यप्रदर्शन कधी ऑर्डर केले जाऊ शकते याची रूपरेषा दिली आहे.
- कलम 11 विशिष्ट कार्यप्रदर्शनासाठी सामान्य अपवादांची रूपरेषा देते, जसे की जेव्हा करार असतो:
 - अपूर्ण किंवा अनिश्चित.
 - स्पष्टतेच्या अभावामुळे अटी लागू होत नाहीत.
 - कराराच्या निर्मितीमध्ये फसवणूक, जबरदस्ती किंवा अवाजवी प्रभाव आहे.
 - कामगिरी अशक्य आहे.

3. करारांचे विशिष्ट कार्यप्रदर्शन

विशिष्ट मदत कायद्याचे कलम 10 न्यायालयाला विशिष्ट कामगिरीची अंमलबजावणी करण्याची परवानगी देते जर:

- करार हा एक वैध, कायदेशीररित्या लागू करण्यायोग्य करार आहे.
- कराराचा विषय अनन्य आहे, उदाहरणार्थ, जमीन, वस्तू किंवा इतर मालमत्ता जी बदलता येणार नाही.
- कराराच्या अकार्यक्षमतेमुळे झालेल्या नुकसानाची भरपाई करण्यासाठी आर्थिक नुकसान अपुरे आहे.
- प्रतिवादी कराराचे पालन करण्यास सक्षम आहे आणि दाव्याला कोणतेही वैध संरक्षण नाही.

विशिष्ट कामगिरीसाठी मुख्य बाबी:

- विषयवस्तूची विशिष्टता: स्थावर मालमत्ता, दुर्मिळ वस्तू किंवा प्रतिस्थापन कठीण असलेल्या कोणत्याही विषयाशी संबंधित करारासाठी विशिष्ट कामगिरीची मागणी केली जाते.
- उपायांची पर्याप्तता: जर आर्थिक भरपाईचा उपाय परिस्थितीचे निराकरण करण्यासाठी पुरेसा नसेल तरच न्यायालय विशिष्ट कामगिरी देईल.
- न्याय्य विवेक: विशिष्ट कामगिरीचा उपाय विवेकाधीन आहे. न्यायालये सावधगिरी बाळगतील आणि कराराची अंमलबजावणी करणे असमान्य असल्यास विशिष्ट कामगिरी नाकारू शकते.

केस कायदा: के.के. वर्मा वि. युनियन ऑफ इंडिया (1954)

या प्रकरणात, सर्वोच्च न्यायालयाने स्थावर मालमत्तेचा समावेश असलेल्या प्रकरणांमध्ये विशिष्ट कामगिरीची गरज ओळखली, विशेषतः जिथे प्रश्नातील मालमत्ता अद्वितीय किंवा अपरिवर्तनीय आहे.

केस कायदा: चांद राणी विरुद्ध कमल राणी

या प्रकरणात, सर्वोच्च न्यायालयाने असे मानले की मालमत्तेच्या विक्रीशी संबंधित एखाद्या कराराची विशिष्ट कामगिरी विशिष्ट रिलीफ कायद्यांतर्गत लागू करण्यायोग्य आहे जेव्हा विषय स्थावर आणि अद्वितीय असतो.

विशिष्टपणे पार पाडले जाऊ शकत नाही असे करार

खालील प्रकरणांमध्ये विशिष्ट कार्यप्रदर्शन मंजूर केले जाणार नाही:

- वैयक्तिक सेवेचा समावेश असलेले करार: उदाहरणार्थ, एखाद्या व्यक्तीने वैयक्तिकरित्या सेवा करण्यासाठी करार केला असेल (उदा. कलाकार मैफिलीत सादर करण्यास सहमत असेल), विशिष्ट कामगिरी त्या व्यक्तीला सादर करण्यास भाग पाडण्यासाठी मंजूर केली जाणार नाही, कारण ती अनैच्छिक असेल श्रम
- अनिश्चित किंवा अस्पष्ट असलेले करार: जर कराराच्या अटी अस्पष्ट किंवा अनिश्चित असतील किंवा पक्षांमध्ये कोणताही स्पष्ट करार नसेल, तर न्यायालय विशिष्ट कामगिरीची अंमलबजावणी करणार नाही.
- करार जेथे कार्यप्रदर्शन अशक्य आहे: परिस्थिती बदलल्यास, करार पूर्ण करणे अशक्य बनल्यास (उदा. हस्तांतरणापूर्वी नष्ट झालेल्या मालमत्तेच्या विशिष्ट भागाच्या विक्रीसाठी करार), विशिष्ट कार्यप्रदर्शन मंजूर केले जाणार नाही.

विशिष्ट कार्यप्रदर्शन अनुदानास अपवाद (विभाग 14)

- जेव्हा करार वैयक्तिक कौशल्ये, क्षमता किंवा विवेकावर अवलंबून असतो: न्यायालये वैयक्तिक प्रयत्न, कौशल्ये किंवा निर्णय आवश्यक असलेल्या करारांसाठी विशिष्ट कामगिरीचे आदेश देणार नाहीत.
- जेव्हा कार्यप्रदर्शनास विलंब होतो: जर लक्षणीय विलंब होत असेल आणि उपाय असमानता असेल तर कराराची विशेषतः अंमलबजावणी केली जाणार नाही.
- जेव्हा मदतीची विनंती करणाऱ्या पक्षाने उल्लंघन केले असेल: जर विशिष्ट कामगिरीची मागणी करणारा फिर्यादी स्वतः कराराचे उल्लंघन करत असेल, तर तो या उपायासाठी पात्र नाही.

गैर-कार्यक्षमता आणि नुकसानीचे परिणाम

विशिष्ट कार्यप्रदर्शन मंजूर केले असल्यास परंतु पक्षाने आदेशानुसार करार केला नाही, तर न्यायालय अतिरिक्त उपाय लागू करू शकते, जसे की:

- कामगिरी न केल्याबद्दल दंड आकारणे.
- अकार्यक्षमतेसाठी नुकसान भरपाईचे आदेश देणे.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

- काही प्रकरणांमध्ये, न्यायालये पर्यायांना परवानगी देऊ शकतात, जसे की करार रद्द करण्याचा पर्याय आणि त्याऐवजी नुकसान भरपाई.

विशिष्ट कार्यप्रदर्शन आणि आदेशामधील फरक

- विशिष्ट कामगिरी: प्रतिवादीने करारानुसार विशिष्ट कृती करणे आवश्यक आहे (उदा. मालमत्ता विकणे, वस्तू हस्तांतरित करणे इ.).
- हुकूम: प्रतिवादीला कराराचा भंग करणारी एखादी गोष्ट करण्यापासून प्रतिबंधित करते (उदा., एखाद्याला मालमत्ता दुसऱ्या पक्षाकडे हस्तांतरित करण्यापासून रोखणे).

खटला कायदा: एल.पी. तिवारी विरुद्ध डी.व्ही. तिवारी

या प्रकरणात, न्यायालयाने विशिष्ट कामगिरी आणि मनाई आदेश यांच्यात फरक केला आहे. याने असा निर्णय दिला की जेव्हा एखादा पक्ष एखाद्याला कराराच्या अंमलबजावणीला हानी पोहोचेल अशा पद्धतीने वागण्यापासून रोखू इच्छित असेल तेव्हा मनाई हुकूम वापरला जाऊ शकतो, तर विशिष्ट कामगिरी पक्षाला कार्य करण्यास भाग पाडते.

विशिष्टपणे पार पाडले जाऊ शकत नाही असे करार

विशिष्ट मदत कायदा, 1963 कराराच्या अंमलबजावणीसाठी एक शक्तिशाली उपाय प्रदान करतो. तथापि, सर्व करार विशेषतः लागू केले जाऊ शकत नाहीत. विशिष्ट प्रकारचे करार, त्यांच्या स्वभावामुळे किंवा त्यांच्या सभोवतालच्या परिस्थितीमुळे, विशेषतः न्यायालयाद्वारे पार पाडल्या जाण्यापासून वगळण्यात आले आहेत. विशिष्ट मदत कायदा, 1963 च्या कलम 14 मध्ये अशा प्रकारच्या करारांची रूपरेषा दिली आहे ज्यांची विशेषतः अंमलबजावणी केली जाऊ शकत नाही.

1. वैयक्तिक सेवांचा समावेश असलेले करार (कलम 14(b))

- स्पष्टीकरण: वैयक्तिक सेवांचा समावेश असलेला करार (जसे की श्रम किंवा कौशल्य) ज्यासाठी पक्षाच्या वैयक्तिक कामगिरीची आवश्यकता असते ते विशेषतः लागू केले जाऊ शकत नाही.
- कारण: एखाद्याला वैयक्तिक सेवा करण्यास भाग पाडणे हे सार्वजनिक धोरणाच्या विरुद्ध आहे, कारण ते अनैच्छिक दास्यत्व किंवा सक्तीचे श्रम, जे कायद्याने प्रतिबंधित आहे.
- उदाहरण:
एखादा कॉन्ट्रॅक्ट ज्यामध्ये कलाकार मैफिलीमध्ये सादर करण्यास सहमती देतो तो कलाकाराला वैयक्तिकरित्या सादर करण्यास भाग पाडण्यासाठी विशेषतः लागू केला जाऊ शकत

© रेस्पेअर अकादमी - कॉन्ट्रॅक्ट कायदा - 1
शेवटच्या मिनिटातील पुनरावृत्ती नोट्स

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

नाही. तथापि, कलाकार सादर करण्यात अयशस्वी झाल्यास पीडित पक्ष नुकसान भरपाईसाठी दावा करू शकतो.

2. अनिश्चित किंवा अस्पष्ट असलेले करार (कलम 14(c))

- स्पष्टीकरण: विषय किंवा पक्षांच्या दायित्वांच्या बाबतीत अनिश्चित किंवा अस्पष्ट असलेला करार विशेषतः लागू केला जाऊ शकत नाही. करार विशेषतः पार पाडण्यासाठी, अटी निश्चित आणि स्पष्ट असणे आवश्यक आहे.
- कारण: न्यायालय अशा कराराची अंमलबजावणी करू शकत नाही ज्यामध्ये त्याच्या अटीबाबत स्पष्टता किंवा निश्चितता नसेल, कारण यामुळे व्यक्तिनिष्ठ अर्थ लावणे आणि कार्यप्रदर्शन लागू करण्यात अडचण येऊ शकते.
- उदाहरण:
"A वाजवी किमतीत काही वस्तू B विकेल" असे सांगणारा करार विशेषतः अंमलात आणण्यासाठी खूप अस्पष्ट आहे. न्यायालयाला काय करावे हे ठरवण्यासाठी अटी पुरेशा निश्चित नाहीत.

3. सतत किंवा नियतकालिक कामगिरीची आवश्यकता असलेले करार (कलम 14(d))

- स्पष्टीकरण: एक करार ज्यासाठी सतत किंवा नियतकालिक कार्यप्रदर्शन आवश्यक असते ते विशिष्टपणे लागू केले जाऊ शकत नाही, जेव्हा कार्यप्रदर्शन निर्दिष्ट कालावधीत पूर्ण केले जाते किंवा अशा स्वरूपाचे असते ज्यामध्ये सतत क्रिया समाविष्ट नसते.
- कारण: सतत कामगिरी करणे न्यायालयांना कालांतराने अंमलात आणणे किंवा पर्यवेक्षण करणे खूप कठीण असू शकते आणि त्यासाठी सतत न्यायिक निरीक्षणाची आवश्यकता असते, जे अव्यवहार्य आहे.
- उदाहरण:
प्रतिवादीने सतत विशिष्ट सेवा प्रदान करणे आवश्यक असलेला करार (उदा. कंपनी व्यवस्थापित करणे) विशेषतः अंमलात आणता येत नाही. तथापि, प्रतिवादी कामगिरी करण्यात अयशस्वी झाल्यास नुकसान भरपाईसाठी कराराची अंमलबजावणी करण्यायोग्य असू शकते.

4. अशक्यतेमुळे करता येणार नाही असे करार (कलम 14(e))

- स्पष्टीकरण: एखाद्या विशिष्ट घटनेमुळे किंवा परिस्थितीमुळे कराराची कामगिरी अशक्य असल्यास, न्यायालय विशिष्ट कामगिरी मंजूर करणार नाही.
- कारण: न्यायालय एखाद्याला अशक्य किंवा शक्य नसलेली गोष्ट करण्यास भाग पाडू शकत नाही.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

- उदाहरण:
नष्ट झालेल्या कलाकृतीच्या विशिष्ट भागाच्या विक्रीचा करार विशेषतः लागू केला जाऊ शकत नाही, कारण ती वस्तू वितरित करणे आता शक्य नाही.

5. फसवणूक, बळजबरी किंवा अनुचित प्रभावाचा समावेश असलेले करार (कलम 14(f))

- स्पष्टीकरण: फसवणूक, जबरदस्ती किंवा अवाजवी प्रभावाखाली केलेला करार विशेषतः लागू केला जाऊ शकत नाही. जर मुक्त संमतीने करार तयार केला गेला नसेल, तर न्यायालये विशिष्ट कामगिरीची अंमलबजावणी करणार नाहीत.
- कारण: न्यायालय अयोग्य मार्गाने खरेदी केलेल्या कराराची विशिष्ट कामगिरी मंजूर करणार नाही, कारण ते न्याय आणि निष्पक्षतेच्या तत्वांच्या विरोधात जाईल.
- उदाहरण:
धमक्या किंवा दबावामुळे मालमत्तेचे हस्तांतरण करण्यास एका पक्षाने सहमती दर्शविलेल्या कराराची विशेषतः अंमलबजावणी केली जाऊ शकत नाही. करार रद्द करण्यायोग्य असू शकतो आणि त्याऐवजी पीडित पक्ष नुकसानीसाठी दावा करू शकतो.

6. आर्थिक अटींमध्ये भरपाई पुरेशी असल्यास करार (कलम 14(जी))

- स्पष्टीकरण: जर नुकसान किंवा आर्थिक भरपाई कराराच्या उल्लंघनासाठी पुरेसा उपाय असेल, तर विशिष्ट कामगिरी मंजूर केली जाणार नाही. न्यायालय त्याऐवजी आर्थिक नुकसान भरपाई देण्यास प्राधान्य देऊ शकते.
- कारण: विशिष्ट कार्यप्रदर्शन हा एक न्याय्य उपाय आहे आणि सामान्यतः हानीद्वारे पुरेसा उपाय उपलब्ध नसताना मंजूर केला जातो. जर कराराचा विषय उपलब्ध असेल आणि पैशाने बदलला जाऊ शकतो, तर न्यायालय विशिष्ट कामगिरीपेक्षा भरपाईला प्राधान्य देईल.
- उदाहरण:
भंग झाल्यास बाजारात सामान्यपणे उपलब्ध असलेल्या वस्तूंचा पुरवठा करण्याचा करार विशेषतः लागू केला जाऊ शकत नाही. खरेदीदाराला त्याऐवजी आर्थिक नुकसान भरपाई दिली जाऊ शकते.

निष्कर्ष

- विशिष्ट रीलीफ कायद्याच्या कलम 14 नुसार, विशिष्ट करार, जसे की वैयक्तिक सेवा, अस्पष्ट अटी, सतत कार्यप्रदर्शन आणि फसवणूक किंवा बळजबरी यांचा समावेश असलेले करार, विशेषतः लागू

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

केले जाऊ शकत नाहीत. कायदा लागू करणे खूप कठीण, अन्यायकारक किंवा अव्यवहार्य असेल अशा करारांना वगळून न्याय आणि व्यावहारिकता संतुलित करण्याचा प्रयत्न करतो.

कॉन्ट्रॅक्टची बदली कामगिरी

प्रतिस्थापित कार्यप्रदर्शन अशा परिस्थितीचा संदर्भ देते जेथे, कराराद्वारे आवश्यक असलेल्या अचूक कामगिरीऐवजी, पक्षाला पर्यायी कृती करण्याची परवानगी दिली जाते जी मूळ कराराचा आवश्यक उद्देश पूर्ण करते. व्यावहारिक कारणांमुळे किंवा पक्षांच्या नियंत्रणाबाहेरच्या परिस्थितीमुळे मूळ करार विशेषतः पार पाडला जाऊ शकत नाही अशा प्रकरणांमध्ये हे तत्त्व महत्त्वाचे आहे.

1. विशिष्ट मदत कायदा, 1963 चे कलम 20: कामगिरीचे प्रतिस्थापन

- स्पष्टीकरण: कलम 20 मध्ये तरतूद आहे की जर एखाद्या कारणास्तव कराराची विशिष्ट कामगिरी मंजूर केली जाऊ शकत नाही (उदा., कराराचा विषय अनुपलब्ध आहे किंवा वितरित करणे अशक्य आहे), तर न्यायालय कार्यप्रदर्शनाच्या बदली दुसऱ्या कायद्याद्वारे परवानगी देऊ शकते जे साध्य करते. समान परिणाम.
- उदाहरण:
जर कराराचा विषय हा नष्ट झालेल्या कलाकृतीचा दुर्मिळ भाग असेल, तर न्यायालय खरेदीदाराला समान मूल्याची पर्यायी वस्तू देऊ शकते किंवा विक्रेत्याला प्रदर्शन करण्यास भाग पाडण्याऐवजी खरेदीदाराला आर्थिक नुकसान भरपाई देण्याचे निर्देश देऊ शकते. .

2. वस्तूच्या विक्रीच्या बाबतीत बदली कामगिरी

- स्पष्टीकरण: वस्तूच्या विक्रीचा समावेश असलेल्या करारांमध्ये, जर विक्रेता करारामध्ये मान्य केलेल्या विशिष्ट वस्तू वितरित करू शकत नसेल, तर त्यांना कराराच्या अटीच्या अधीन राहून समान दर्जाच्या आणि मूल्याच्या वस्तू वितरित करण्याची परवानगी दिली जाऊ शकते. ही बदली कामगिरी असेल.
- उदाहरण:
जर एखाद्या विशिष्ट कार माॅडेलच्या विक्रीसाठी करार केला गेला असेल, परंतु अनपेक्षित परिस्थितीमुळे कार यापुढे उपलब्ध नसेल, तर विक्रेत्याने कारला समान माॅडेल, स्थिती आणि मूल्यापैकी एकासह बदलू शकतो, जर खरेदीदाराने हे स्वीकारले असेल. बदली

3. अशक्यतेच्या प्रकरणांमध्ये प्रतिस्थापित कामगिरीची भूमिका

- स्पष्टीकरण: जर एखाद्या कराराची कामगिरी अशक्य झाली (उदा. मालमत्तेचा नाश झाल्यामुळे किंवा पक्षाच्या कार्यप्रदर्शनाच्या अक्षमतेमुळे), प्रतिस्थापित कार्यप्रदर्शन न्यायालयांना कार्यप्रदर्शनाचा पर्यायी स्वरूप बदलण्याची परवानगी देते जे समान आवश्यक हेतू साध्य करते.
- उदाहरण:
इमारतीच्या विक्रीचा करार इमारत नष्ट झाल्यामुळे निराश झाल्यास, आणि विक्रेत्याकडे पर्यायी इमारत असल्यास, न्यायालय मूळ कराराची अंमलबजावणी करण्याऐवजी पर्यायी इमारत हस्तांतरित करून बदली कामगिरी करण्यास परवानगी देऊ शकते. .

4. न्याय्य तत्त्वे आणि प्रतिस्थापित कामगिरी

- स्पष्टीकरण: प्रतिस्थापित कामगिरीची संकल्पना इक्विटीमध्ये रुजलेली आहे, कारण ती पक्षांच्या हेतूवर लक्ष केंद्रित करते आणि उपाय पूर्णपणे नाकारण्याऐवजी पर्यायी कामगिरीला अनुमती देऊन वाजवी परिणाम साध्य करण्याचा प्रयत्न करते. अप्रत्याशित परिस्थितीमुळे कराराच्या विशिष्ट अटींची पूर्तता करता येत नसतानाही, पक्षांच्या जबाबदाऱ्या शक्य तितक्या जवळून पूर्ण करण्याचे न्यायालयाचे उद्दिष्ट आहे.
- उदाहरण:
दुर्मिळ पुस्तकांच्या पुरवठ्यासाठीचा करार यापुढे मूळ पुस्तके उपलब्ध नसल्यास समान दुर्मिळता आणि मूल्याच्या पुस्तकांचा समान संच ऑफर करून प्रतिस्थापित कार्यप्रदर्शनास अनुमती देऊ शकते.

5. विशिष्ट कामगिरीच्या अशक्यतेच्या बाबतीत प्रतिस्थापन

- स्पष्टीकरण: जेव्हा मूळ कार्यप्रदर्शन अशक्य असते आणि विशिष्ट कार्यप्रदर्शन दिले जाऊ शकत नाही तेव्हा प्रतिस्थापित कार्यप्रदर्शन विशेषतः महत्वाचे बनते. न्यायालये नंतर मूळ व्यवस्थेच्या सर्वात जवळचा पर्याय शोधू शकतात.
- उदाहरण:
यंत्रसामग्रीचा विशिष्ट तुकडा वितरीत करण्याचा करार मशीनरी यापुढे उपलब्ध नसल्यास बदली कामगिरीसाठी परवानगी देऊ शकतो. न्यायालय तुलनात्मक मशीनच्या वितरणाचे आदेश देऊ शकते किंवा आर्थिक अटींमध्ये नुकसान भरपाईचे आदेश देऊ शकते.

निष्कर्ष

- बदली कामगिरी: कलम 20 अन्वये, जेव्हा करार मान्य केल्याप्रमाणे पूर्ण करता येत नाही, तेव्हा पर्यायाने समान परिणाम प्राप्त केल्यास न्यायालय प्रतिस्थापित कामगिरीला परवानगी देऊ शकते. मूळ कामगिरी अशक्य किंवा अव्यवहार्य असली तरीही, कराराच्या उद्दिष्टाची पूर्तता सुनिश्चित करण्यावर लक्ष केंद्रित केले जाते.

उपकरणे सुधारणे

उपकरणे सुधारणे ही अशी प्रक्रिया आहे ज्याद्वारे न्यायालय पक्षांचा खरा हेतू प्रतिबिंबित करण्यासाठी लिखित इन्स्ट्रुमेंट (जसे की करार, करार किंवा करार) मध्ये चूक सुधारते. हा उपाय विशिष्ट मदत कायदा, 1963 च्या कलम 26 अंतर्गत उपलब्ध आहे.

तरतुदी आणि आवश्यकता

- दस्तऐवजात चूक असल्यास विशिष्ट मदत कायद्याचा कलम 26 लेखी करार दुरुस्त करण्यास परवानगी देतो जे पक्षांच्या खरे कराराचे प्रतिबिंबित करत नाही. एखाद्या प्रामाणिक चुकीमुळे किंवा एक किंवा दोन्ही पक्षांनी चुकीचे सादरीकरण केल्यामुळे लिखित साधन करार योग्यरित्या व्यक्त करत नाही अशा परिस्थितीत सुधारणा मंजूर केली जाऊ शकते.
- पक्षांनी वास्तविकपणे अभिप्रेत असलेल्या कराराचे अचूक प्रतिबिंबित करत नाही.
- सुधारणा फक्त मंजूर केली जाईल जर:
 1. पक्षांच्या मूळ हेतूचे स्पष्ट पुरावे अस्तित्वात आहेत.
 2. चूक अपघात, फसवणूक किंवा गैरसमजामुळे झाली.
 3. पक्षांनी मूलतः ज्यावर सहमती दर्शवली होती त्याच्याशी इन्स्ट्रुमेंट संरेखित करत नाही.

उदाहरण आणि उदाहरण

- जर A आणि B ने जमीन विक्रीसाठी करार केला आणि कारकुनी त्रुटीमुळे, दस्तऐवज जमिनीच्या वेगळ्या भूखंडाचा संदर्भ देत असेल, तर न्यायालय जमिनीचे वर्णन दुरुस्त करून करार दुरुस्त करू शकते. पक्ष.

केस लॉ: इन कनिंगहॅम वि. मूर (1964)

या प्रकरणात, न्यायालयाने पक्षांमधील खरा करार प्रतिबिंबित करण्यासाठी कराराची दुरुस्ती मंजूर केली. दस्तऐवजात विकल्या जाणाऱ्या मालाच्या किंमतीसंबंधी कारकुनी चूक होती आणि न्यायालयाने योग्य किंमत दर्शविण्याची परवानगी दिली.

दुरुस्तीच्या मर्यादा

- जर चूक फसवी असेल किंवा अवाजवी प्रभावामुळे झाली असेल तर सुधारणे वापरली जाऊ शकत नाही.
- जर दस्तऐवज आधीच अंमलात आणला गेला असेल आणि चुकीची माहिती नसलेल्या तृतीय पक्षांनी कारवाई केली असेल तर ते देखील वापरले जाऊ शकत नाही.

करार रद्द करणे

करार रद्द करणे हा एक उपाय आहे ज्या अंतर्गत करार रद्द केला जातो आणि पक्षांना त्यांच्या स्थानावर पुनर्संचयित केले जाते जसे की करार कधीच केला गेला नव्हता. हा उपाय विशिष्ट मदत कायदा, 1963 च्या कलम 27 ते कलम 30 अंतर्गत प्रदान केला आहे.

तरतुदी आणि आवश्यकता

- विशिष्ट मदत कायद्याचे कलम 27 पक्षाला करार रद्द करण्याचा अधिकार देते जेव्हा:
 - एक फसवणूक किंवा चुकीचे वर्णन आहे.
 - करार प्रवृत्त करण्यासाठी अनुचित प्रभाव किंवा जबरदस्ती वापरली गेली आहे.
 - वस्तुस्थितीची परस्पर चूक आहे.
 - करार रद्द करण्यायोग्य आहे (उदा. क्षमता समस्यांमुळे).
- करार रद्द करण्याआधी पक्षांना ते ज्या स्थानावर होते त्या स्थानावर पुनर्संचयित करते. तथापि, खालीलपैकी एक परिस्थिती अस्तित्वात असल्यास, काढून टाकणे नेहमीच शक्य नसते:
 1. कराराची कामगिरी पूर्ण झाली आहे.
 2. तृतीय-पक्ष अधिकार तयार केले आहेत.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

3. माल पुनर्संचयित करणे अशक्य आहे (म्हणजे, कराराचा विषय नाशवंत आहे किंवा यापुढे उपलब्ध नाही).

उदाहरण आणि उदाहरण

- जर A ने कारच्या विक्रीसाठी B सोबत करार केला, परंतु B ने कारच्या स्थितीचे चुकीचे वर्णन केले, तर A चुकीच्या माहितीमुळे करार रद्द करण्याचा प्रयत्न करू शकतो.

केस लॉ उदाहरण: बार्टन वि. आर्मस्ट्रॉंग (1976) मध्ये

या प्रकरणात, करार रद्द करण्यात आला कारण एका पक्षाने दबाव आणून आणि धमक्या देऊन करार करण्यास प्रवृत्त केले होते. दबावामुळे करार रद्दबातल ठरला आणि तो रद्द करण्यात आला, असे न्यायालयाने मानले.

सुटका करण्याचे परिणाम

- लाभांची पुनर्स्थापना: करार रद्द करणाऱ्या पक्षाने, शक्य असल्यास, करारांतर्गत मिळालेले कोणतेही फायदे किंवा मालमत्ता परत करणे आवश्यक आहे.
- नुकसान: रिसिशनमुळे इतर पक्षाचे नुकसान झाले असेल तर नुकसान भरपाईची कारवाई देखील एकत्र केली जाऊ शकते.
- कायद्याच्या कलम 28 मध्ये अशी तरतूद केली आहे की जर रद्द करण्याची मागणी करणाऱ्या पक्षाने अवास्तव उशीर केला किंवा दोष शोधल्यानंतर करारास मान्यता दिली तर रद्द करण्याचा अधिकार गमावला जाऊ शकतो.

इन्स्ट्रुमेंट रद्द करणे

इन्स्ट्रुमेंट रद्द करणे म्हणजे दस्तऐवज (करार, करार, इ.) अवैध, फसवणूक किंवा रद्द करण्यायोग्य असल्याचे आढळल्यास ते अवैध किंवा रद्द करण्याच्या कायदेशीर कृतीचा संदर्भ देते. विशिष्ट मदत कायदा, 1963 अंतर्गत, कलम 31 उपकरणे रद्द करण्यासाठी उपाय प्रदान करते.

तरतुदी आणि आवश्यकता

- विशिष्ट मदत कायद्याचे कलम 31 इन्स्ट्रुमेंट रद्द करण्याची परवानगी देते जर:
 - साधन शून्य किंवा रद्द करण्यायोग्य आहे.
 - इन्स्ट्रुमेंट फसव्या पद्धतीने मिळवले जाते.

© रेस्पेअर अकादमी - कॉन्ट्रॅक्ट कायदा - 1
शेवटच्या मिनिटातील पुनरावृत्ती नोट्स

3. इन्स्ट्रुमेंट बेकायदेशीरपणे चालवले जाते.

- इन्स्ट्रुमेंट यापुढे संबंधित किंवा वैध नसलेल्या प्रकरणांमध्ये इन्स्ट्रुमेंट रद्द करण्यासाठी खटला दाखल करून रद्द करण्याची मागणी केली जाऊ शकते आणि त्यामुळे रद्द करण्याची मागणी करणाऱ्या पक्षाचे नुकसान झाले आहे किंवा होण्याची शक्यता आहे.
- रद्द करण्याची मागणी करणाऱ्या पक्षाने हे दर्शविणे आवश्यक आहे की साधन एकतर कायदेशीररीत्या रद्दबातल किंवा रद्द करण्यायोग्य आहे आणि त्याचे सतत अस्तित्व रद्द करू इच्छित असलेल्या पक्षाला पूर्वग्रहदूषित करू शकते.

उदाहरण आणि उदाहरण

- A ने फसव्या चुकीच्या वर्णनाखाली B ला मालमत्तेचे हस्तांतरण केल्यास, A कलम 31 अंतर्गत डीड रद्द करण्यासाठी दाखल करू शकतो.

केस लॉ उदाहरण: चुनीलाल विरुद्ध कालू (1955) मध्ये

या प्रकरणात, न्यायालयाने जबरदस्तीने अंमलात आणलेले विक्री करार रद्द करण्याची परवानगी दिली. ही विक्री अवैध ठरवण्यात आली कारण ती दबावाखाली केली गेली आणि न्यायालयाने दस्तऐवज रद्द करण्याचे आदेश दिले.

रद्द करण्याचे परिणाम

- रद्द केल्यावर, इन्स्ट्रुमेंट असे मानले जाते की ते कधीच अस्तित्वात नव्हते आणि ते यापुढे कोणतीही कायदेशीर शक्ती धारण करत नाही.
- जर इन्स्ट्रुमेंटमध्ये मालमत्ता किंवा पैशांचा समावेश असेल तर, रद्द केलेल्या दस्तऐवजाचा फायदा झालेल्या पक्षाने मालमत्ता पुनर्संचयित करणे किंवा पैसे परत करणे आवश्यक आहे.
- जर इन्स्ट्रुमेंटचा काही भाग समस्याप्रधान असल्याचे आढळले तर कलम 32 अंशतः रद्द करण्याची परवानगी देते, तर उर्वरित भाग अद्याप लागू केला जाऊ शकतो.

सारांश

- **उपकरणे सुधारणे (कलम 26):** दस्तऐवजात चूक असल्यास न्यायालय लिखित साधने दुरुस्त करू शकते जे पक्षांमधील वास्तविक करार दर्शवत नाही. हा उपाय सामान्यतः कारकुनी चुका आणि प्रामाणिक चुकांसाठी वापरला जातो.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

- **करार रद्द करणे (कलम 27-30):** रद्द करणे एखाद्या पक्षाला करार रद्द करण्याची आणि पक्षांना त्यांच्या मूळ स्थानावर पुनर्संचयित करण्याची परवानगी देते जेव्हा करार फसवणूक, चुकीचे वर्णन, अवाजवी प्रभाव किंवा परस्पर चूक अंतर्गत केला गेला होता.
- **इन्स्ट्रुमेंट रद्द करणे (कलम 31):** एखादे इन्स्ट्रुमेंट (जसे की डीड किंवा करार) जर ते रद्दबातल, रद्द करण्यायोग्य असेल किंवा फसवणूक किंवा जबरदस्तीने मिळवले असेल तर न्यायालय रद्द करू शकते. हा उपाय दस्तऐवज अवैध करतो आणि त्याच्या अस्तित्वामुळे होणारी हानी टाळतो.

डिक्लेरेटरी डिक्री (विशिष्ट मदत कायदा, 1963 चे कलम 34)

डिक्लेरेटरी डिक्री हा एक कायदेशीर उपाय आहे जो न्यायालयाला कोणत्याही विशिष्ट कामगिरी किंवा नुकसानीचा आदेश न देता पक्षांमधील अधिकार, स्थिती किंवा कायदेशीर संबंध घोषित करण्यास अनुमती देतो. हा डिक्री जारी केला जातो जेव्हा एखाद्या व्यक्तीला कायदेशीर अधिकार असतो परंतु तो अधिकार स्थापित करण्यासाठी न्यायालयाच्या घोषणेची आवश्यकता असते, विशेषतः ज्या परिस्थितीत शीर्षक किंवा दावा विवादित असतो.

तरतुदी आणि आवश्यकता

- विशिष्ट मदत कायदा, 1963 च्या कलम 34 मध्ये घोषणात्मक आदेशांची तरतूद आहे. या कलमानुसार, एखाद्या अधिकार किंवा दर्जाबाबत वाद असल्यास आणि त्या व्यक्तीला कायदेशीर मान्यता आवश्यक असलेला निहित अधिकार असल्यास पक्षकार न्यायालयाकडून घोषणा मागू शकतो.
- घोषणात्मक सवलत, स्वतःहून, अधिकाराची अंमलबजावणी करण्यासाठी उपाय प्रदान करत नाही. हे फक्त अधिकाराचे अस्तित्व घोषित करते आणि पुढील आरामाचा मार्ग मोकळा करू शकतो (जसे की मनाई आदेश किंवा नुकसान).
- घोषणात्मक डिक्री अशा परिस्थितीत शोधली जाऊ शकते:
 - शीर्षक विवाद: उदाहरणार्थ, मालमत्तेच्या मालकीची पुष्टी करण्यासाठी.
 - कायदेशीर स्थिती: उदाहरणार्थ, विवाह किंवा इच्छापत्राची वैधता घोषित करणे.
 - कायदेशीर अक्षमता: मानसिक अपंगत्वामुळे एखाद्याला कायदेशीररित्या अक्षम म्हणून घोषित करणे.

उदाहरण आणि उदाहरण

- जर X ने जमिनीच्या तुकड्यावर मालकी हक्क सांगितला, परंतु Y मालकीचा विवाद करत असेल, तर X जमिनीवर X च्या शीर्षकाची पुष्टी करण्यासाठी घोषणात्मक डिक्रीसाठी दावा दाखल करू शकतो.

केस कायद्याचे उदाहरण: गुरदेव सिंग विरुद्ध हरियाणा राज्य (2000) मध्ये

या प्रकरणात, न्यायालयाने फिर्यादीला एक घोषणात्मक डिक्री मंजूर केली, ज्यामध्ये इतरांनी विवादित असलेल्या शेतजमिनीच्या तुकड्यावर त्याची कायदेशीर मालकी घोषित केली.

डिक्लेरेटरी डिक्रीसाठी मर्यादा

- कलम 35: वादीने हक्काची घोषणा मागितल्यास, प्रश्नातील अधिकाराची अंमलबजावणी आवश्यक नसल्यास न्यायालय पुढील दिलासा न देता घोषणा जारी करू शकते.
- घोषित डिक्री मालमतेमध्ये तयार केलेल्या तृतीय-पक्ष अधिकारांना प्रतिबंधित करणार नाही. हे केवळ खटल्यातील पक्षांमधील अधिकाराची स्थिती घोषित करते.

निष्कर्ष

डिक्लेरेटरी डिक्री (कलम 34): एक उपाय जो न्यायालयाला विशिष्ट दिलासा लागू न करता पक्षांचे अधिकार किंवा कायदेशीर स्थिती घोषित करण्यास सक्षम करतो. जेव्हा पक्षाला कायदेशीर अधिकार असतो परंतु न्यायालयाकडून पुष्टीकरण आवश्यक असते तेव्हा ते वापरले जाते.

आदेश: तात्पुरते आणि शाश्वत

मनाई आदेश हा न्यायालयाचा आदेश आहे जो पक्षाला एकतर काहीतरी (अनिवार्य आदेश) किंवा काहीतरी करण्यापासून परावृत्त करण्यासाठी (निषेधात्मक आदेश) निर्देशित करतो. आदेश हा विशिष्ट मदत कायदा, 1963 अंतर्गत उपलब्ध असलेला एक न्याय्य उपाय आहे आणि सामान्यतः हानी भरून न भरता येणारी हानी टाळण्यासाठी वापरली जाते.

आदेशाचे प्रकार:

1. तात्पुरता आदेश (कलम 37 ते 39)

- प्रकरणाचा अंतिम निकाल येईपर्यंत यथास्थिती कायम ठेवण्यासाठी मर्यादित कालावधीसाठी मंजूर केला जातो. पक्षांच्या कायदेशीर अधिकारांचा निर्णय होत असताना हानी किंवा अपूरणीय इजा टाळण्यासाठी तात्पुरत्या आदेशाचा उद्देश आहे.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

- कलम 37 अंतर्गत तरतुदी: वादीने हे सिद्ध केल्यास न्यायालय तात्पुरता मनाई आदेश जारी करू शकते:
 - प्रथमदर्शनी खटला आहे (फिर्यादीला दिलासा देण्यासाठी एक मजबूत केस आहे).
 - मनाई हुकूम न दिल्यास फिर्यादीचे कधीही भरून न येणारे नुकसान होईल.
 - सुविधेचा समतोल मनाई आदेश मंजूर करण्याच्या बाजूने आहे.
 - ते न्यायाच्या हिताचे आहे.
- उदाहरण आणि उदाहरण:

A त्याच्या पेटंट अधिकारांचे उल्लंघन केल्याबद्दल B वर खटला भरल्यास, A केसचे निराकरण होईपर्यंत B ला A चे पेटंट केलेले उत्पादन वापरण्यापासून रोखण्यासाठी तात्पुरती मनाई करू शकतो.

केस लॉ उदाहरण: दलपत कुमार विरुद्ध प्रल्हाद सिंग (1992) मध्ये

या प्रकरणात, वादीने वादग्रस्त जमिनीवर प्रतिवादीला इमारत बांधण्यापासून रोखण्यासाठी तात्पुरता मनाई आदेश जारी केल्याचे सर्वोच्च न्यायालयाने कायम ठेवले.

2. शाश्वत आदेश (कलम 38)

- शाश्वत आदेश हा एक मनाई आदेश आहे जो प्रकरणाच्या अंतिम निर्णयानंतर मंजूर केला जातो, सामान्यतः जेव्हा न्यायालयाला असे आढळते की फिर्यादीच्या कायदेशीर अधिकारांचे उल्लंघन झाले आहे, आणि नुकसानीद्वारे त्याची पुरेशी भरपाई केली जाऊ शकत नाही.
- कलम 38 अंतर्गत तरतुदी: कायमस्वरूपी आदेश मंजूर केला जाऊ शकतो जेव्हा:
 - फिर्यादीला दिलासा देण्यासाठी खटला सिद्ध करण्यात यश आले आहे.
 - प्रतिवादीला वादीच्या अधिकारांचे उल्लंघन करणे सुरू ठेवण्यापासून रोखणे आवश्यक आहे.
 - प्रतिवादीच्या कृती बेकायदेशीर आहेत किंवा त्यामुळे फिर्यादीला कधीही भरून न येणारे नुकसान होईल.
- उदाहरण आणि उदाहरण:

A ने जमिनीची कायदेशीर मालकी प्रस्थापित केली असल्यास, न्यायालय B ला A च्या जमिनीवर अतिक्रमण करण्यापासून रोखणारा कायमचा मनाई आदेश जारी करू शकते.

© रेस्पेअर अकादमी - कॉन्ट्रॅक्ट कायदा - 1
शेवटच्या मिनिटातील पुनरावृत्ती नोट्स

केस कायदा उदाहरण: इंडियन ऑइल कॉर्पोरेशन विरुद्ध अमृतसर गॅस सेवा (1991) मध्ये

या प्रकरणात, न्यायालयाने प्रतिवादीला भेसळयुक्त इंधनाची विक्री सुरू ठेवण्यापासून रोखण्यासाठी कायमस्वरूपी मनाई आदेश मंजूर केला, जे वादीच्या अधिकारांचे उल्लंघन करणारे होते.

जेव्हा आदेश दिले जाऊ शकत नाहीत

अशी काही परिस्थिती आहे जिथे मनाई आदेश मंजूर केला जाणार नाही, यासह:

1. जेथे नुकसान एक पुरेसा उपाय आहे:

- जर आर्थिक भरपाई हानीचे निराकरण करू शकते, तर न्यायालय मनाई आदेश जारी करू शकत नाही.
- उदाहरण: जर B च्या कृतींमुळे A चे पैसे गमावले असतील, परंतु तोटा पैशाच्या दृष्टीने मोजला जाऊ शकतो, तर A ला कारवाई सुरू ठेवण्यापासून रोखण्यासाठी आदेशाची आवश्यकता नाही.

2. जेथे आदेशाची आवश्यकता नाही:

- जर प्रतिवादीच्या कृतींमुळे भरून न येणारे नुकसान किंवा दुखापत होणार नाही, तर न्यायालय मनाई आदेश नाकारू शकते.
- उदाहरण: जर वादीने त्यांना हानी पोहोचवत नसलेल्या कायदेशीर क्रियाकलापाविरुद्ध मनाई हुकूम मागितला तर न्यायालय अर्ज फेटाळू शकते.

3. जेथे मनाई आदेश कायद्याच्या विरुद्ध आहे:

- बेकायदेशीर कृत्ये करण्यास भाग पाडण्यासाठी मनाई आदेश दिले जाऊ शकत नाहीत.
- उदाहरण: न्यायालय असा मनाई आदेश जारी करणार नाही ज्यासाठी एखाद्याने बेकायदेशीर कृत्य करावे लागेल, जसे की योग्य परवानग्यांशिवाय इमारत बांधणे.

4. जेथे यामुळे अवाजवी त्रास होईल:

- वादीला मिळणाऱ्या फायद्याच्या तुलनेत मनाई हुकूमामुळे प्रतिवादीला जास्त त्रास होत असेल, तर न्यायालय तो जारी करू शकत नाही.

5. भाषण किंवा अभिव्यक्ती स्वातंत्र्यावर अंकुशः

- न्यायालय सामान्यतः एखाद्या व्यक्तीच्या मत व्यक्त करण्याच्या अधिकारावर प्रतिबंध घालणारे आदेश जारी करण्यास नाखूष असतात, विशेषतः जेव्हा त्यात भाषण स्वातंत्र्याचा समावेश असतो.
- उदाहरणः मानहानीच्या प्रकरणांमध्ये, आरोप खोटे आहेत आणि त्यामुळे नुकसान झाले आहे हे स्पष्ट असेल तरच न्यायालय बदनामीकारक सामग्रीचे प्रकाशन रोखण्यासाठी मनाई आदेश जारी करू शकते.

निष्कर्ष

- आदेश (कलम 37 ते 39): पक्षाला काही कृत्ये करण्यापासून रोखण्यासाठी किंवा विशिष्ट कृती करण्यास भाग पाडण्यासाठी हे न्यायालयाचे आदेश आहेत.
 - केस प्रलंबित असताना हानी टाळण्यासाठी मर्यादित कालावधीसाठी तात्पुरता आदेश जारी केला जातो.
 - वादीचे अधिकार प्रस्थापित झाल्यावर अंतिम आराम म्हणून शाश्वत आदेश जारी केला जातो.
- जेव्हा आदेश मंजूर केले जाऊ शकत नाहीत: जर हानी नुकसान भरून काढली जाऊ शकते, जर कायदा कायदेशीर असेल किंवा त्यांना अवाजवी त्रास होत असेल तर मनाई आदेश दिले जात नाहीत.

